شانۆکاری کورد و وەهمەکانی.. نیهاد جامی

دەرگاکردنەوە لە ناوەوەی خۆمان، داخستنی وەهمگەلێکە کەسانێک پێش خۆمان بەیان درووست کردین، ئەمە ناتوانین خۆمان بین بەبێ ئەوەی کەسانێک نەیێن دەرمان بۆ نەکەن، کاتێک لە ناو کولتوورو زمانەکانیتردا دەبین تێدەگەین، تازەگەرییەک کە ئەمەی فریوودراوە تازەگەرییەکی کۆنە، بۆیە بەلامانەوە نابێت سەیر بێت تازەگەری خۆرئاوایی بۆ ئێمە واتە شانۆی نیو سەدە پێش ئێستا، پێنجا سال رابردووی شانۆی خۆرئاوا کەسمان نایناناسین، نیو سەدە لەناو نائاگاییداین، شانۆنووس و دەرهێنەرەکانی کێن؟ تیۆرەکان چین؟ هێشتا وەهمی شانۆی ئەزمونگەری بەری نەداوین، لەکاتێکدا پێنجا سالی رابردوو نێژراوە، بە کورتی با ئاماژە بە ئەو ئیشکالیەتە بکەین، تۆ یاخود خەریکی شانۆیت یان پێرفۆرمانس، هەر نمایشێک لەسەر تەختەی شانۆ هاتە خوارەوە پێرفۆرمانسە، ئیتر گەر بەوە شاگەشکە دەبیت کە شانۆی ئەزموونگەریە، شتێکی وا لە ئێستای دنیادا بوونی نیە.

پرسیارێک هەمیشە ڕووبەرومان دەبێتەوە: شانۆی ئەوروپی ئێستا لە چ ئاستێکدە؟

ئەو پرسیارە بوونی ڕەوایەتی نیە، بەڵام چونکە ئەمە تێنووی ئەوەین بزانین خۆرئاوا چی دەکات، بۆیە لەم جۆرە پرسیارانە دەکەین، کارە پێرفۆرمانسیەکان کاری گروپی بچووک و دەستەبژێرین، کارە شانۆیەکانیش زیاتر بە دوو ئاراستە ئیش دەکەن، یەکێکیان گەرانەوەیە بۆ ناو شاکارە ئەدەبیەکانی شانۆ، ئاراستەکەیتریش قسەکردنە لە کێشەکانی ئەمڕۆی دنیا، ئەو دوو ئاراستەیە رۆلێکی گرنگیان هەیە لە ئێستای شانۆ.

رووکردنە نووسینی شانۆنامە بە ئاستێکی بەربڵاو کتێبە شانۆییەکان داگیر دەکات، چونکە سەرچاوەی سەرەکی کاری شانۆیین، بە پێچەوانەی شانۆی ئێمە کە زیاتر قسە لە رەخنە و وتارە، لەکاتێکدا شانۆ خۆی بوونی نیە، تا ڕەخنە و وتار ئەو ڕووبەرە داگیر بکەن، گرفتی ئێمە ئەوەیە هێشتا دەمانەوێت لەناو تیۆرەکانی ناوەراستی سەدەی بیستەمەوە قسە لەشانۆ بکەین، شانۆکارانێک کە لەخۆرئاوان بەشێکی دیاری ئەو خراپی گواستنەوەیە دەکەوێتە ئەستۆیان، لە پێلینکاری فەستڤاڵە شانۆییەکان لەئاستی پلە چوار بەشدار دەبن و وای دەردەخەن لەتەک داهێنەرە گەورەکانی شانۆن، ئەوە بەکردەوە لەناو

ئەرشیفی ناوەندی فەستڤاڵە شانۆییەکان بینیومانە.
گرفتێکی تری شانۆکاری کورد وەهمی بە جیهانی بوونە، خەونەکە یۆتۆپیایەکە، پێی وایە بۆ ئەوەی شانۆکەی جیهانی بێت دەبێت وەک تیۆریزانەکانی پەنجا ساڵ پێش ئێستا نمایشی شانۆیی دروست بکات، بۆ ئەوەی شانۆکەت جیهانی بێت گەڕانەوە بۆ میتۆدە کۆنەکانی خۆرئاوا کە تا ئێستا بۆ کوردستان نوێن، ناتکەن بە دەرهێنەری داهێنەر، بانگەشەکارانی ئەو بوارە پێویستە ڕوونی بکەنەوە، ئەوان پەرفۆرمانیسیان لەژورێک ئەنجام داوە و پێویست ناکات چیتر کەس فریوو بدەن.
جیهانی بوون گەڕانەوە نییە بۆ شانۆنامە کلاسیکییەکان، هێندەی ئیشکردنەوەیە لە تەک کێشە کولتورییەکانی خۆت، بەڵام گرنگ لەوەدا ئەوەیە: بۆ چ زمانێک نمایش بکرێت، ئەو شوێنەی تیای نمایشی دەکەیت لە چیرۆکەکەت تێبگات، کەس بە شاکارە کلاسیکییەکان و تیۆری دەرهێنەرەکانی خۆرئاوا نابێت بە جیهانی، وەهمێک کەسانێکی کوردی لەخۆرئاوا بە ناو گەنجانی کوردستان درووستیان کردووە، بۆ ئەوەی کەس زوویر نەکەین باس لە خۆمان دەکەین، بەهۆی ئەوەی لە شانۆی پۆلەندی لە تەک دیارترین پەرفۆرمەری ئەو شانۆیە دوو پەرفۆرمانسمان نمایش کرد، ئاخۆ من شانۆکارێکی جیهانیم؟ ئایا من ناوێکی گرنگم لە شانۆی ئەو وڵاتە؟ ئاخر ئەوانە پرسیار نین، هەر کاتێک وا بیرم کردۆوە، تووشی نەخۆشی دەروونی بوومە، تۆ سەیرکە من لە فەرەنسا بە فەرەنسی نواندنم کرد، ئایا من لەشانۆی فەرەنسی کاریگەری خۆم هەیە؟ جا ئەو پرسیارە تەرجەمە بکە بۆ قسەی ئەو شانۆکارانەیتر ، ئەوسا تێدەگەیت ئەمە خاوەنی گەڕانەوەی گریاناویترین نوکتەی شانۆی دنیاین.
کاتێک پێت وا بوو ئەوان گرنگن، پێویستە سەرەتا باوەڕ بەوە بهێنیت تۆ حەزت بە فریودانی خۆتە، پێتخۆشە هەڵتبخەڵەتێنن درۆت بۆ بکەن، درۆکردن لەرەوە بە کوردستان ئاسانترین کارەکە و هیچ تەکنیکێکی پێویست نییە، کاری منیش ئەوە نییە درۆتان بۆ بکەم، بەڵکو دەمەوێت بە ئاگابێنەوە لەو خۆشباوەڕییەی چیتر بە درۆی، شوێنگەی ئەمە لەشانۆی دنیا خۆتان فریوو نەدەن.
کەی ئەو ڕوانینە بۆ خۆی بریتییە لەقسەکردنی وەهمێک کە شانۆی ئەمەی خواردووە، تیۆرەکان نایەڵن کار بکەین، بەرلەکارکردن دەمانەوێت تازەگەر بین، بەڵام بەڕاست بە تازەگەر بین؟ تازەگەری چیە؟ گەر شاکارێکی کلاسیکمان وەک خۆی خسوتە سەر شانۆ ئەمە شانۆکاری کۆنەپەرستین؟ بەلام کە باسی جەستەمان کرد تازەگەرین ؟ بەئاگا لەوەی تازەگەرییەکەمان کۆن بووە و کۆنەپەرستییەکەمان گەڕانەوەیە بۆ بنەما ڕاستەقینەکانی شانۆ، ڕەنگە گەنج بوون و ئارەزوی خوێنگەرمیت

وات ل□بکات ب□ نائوم□دی□و□ ب□وانیت ل□ من، ب□ ئوم□د□و□ ب□وانیت□
ئ□وان□ی فریووت د□د□ن، ب□□ام کات□ک کت□بی شان□یی ب□زمانیتر
د□خو□نیت□و□، ت□د□گ□یت ه□میش□ د□ب□ت دوو و□ن□ ببینین، تی□ریستانی
شان□ و□ک خ□یان و□ن□ی□کن و و□ن□ی دوو□میان و□ن□ بارگاویکراو□ک□ی
ئ□م□ی□، ک□ هیچ پ□یو□ندیان ب□ و□ن□ی ی□ک□م□و□ نی□، ب□ی□ کات□ک
ن□توانین ئاشنای کولتورو زمان□کانیان بین، س□خت□ بتوانین قس□
ل□شان□کانیان بک□ین، چ□ن د□کر□ت من ت□نیا ک□رس□کی س□ر□تایی
زمانیی ئ□□مانیم خو□ندوو□و سال□ک ل□و□ ژیاوم ئ□ستا ب□م خ□م ب□
پسپ□ری ئ□و شان□ی□ بزانم، ب□□ام گرفتی مر□ڤگ□ل□ک ئ□و□ی□ خ□ی ب□
پسپ□ری ک□ میت□دی شان□یی د□زان□ت، س□ر□نجام ه□موو قس□کان ل□ماو□ی
پ□نجا سالی رابردووی شان□ی ئ□م□ بریتی بوو□ ل□ گر□ت□ڤسکی و
پیت□ربروک و گ□ردن گریک و ئا□ت□ و … ب□ ئ□و□ی ئ□رشیفی ڤیدی□ی
شان□ی ئ□وان و کت□ب□کانیانی ب□ زمانی س□ر□کی خو□ندب□ت□و□، ناکر□ت
ت□ ک□ ب□ره□می ئارت□ت ن□خو□ندب□ت□و□و ب□ گر□ت□ڤسکی باس ل□و ه□موو
و□ران□ و□رگ□□ان□ ع□ر□بی□ی ناک□م ب□ کت□بی “شان□ی ه□ژار” ک□
ب□دوای خو□ندن□و□ی د□ستنووس□ پ□ل□ندی□ک□ □وو ب□رووی د□بیت□و□،
ب□لام ب□ب□ دوو کت□بیتری گر□ت□ڤسکی ی□ک□کیان ب□ ناوی
“ئیلهامب□خشی□کانم ل□شان□دا”ک□ ب□ دوو ب□رگ چاپکراو□،
کت□ب□کیتریش گفتوگ□ی□کی فراوان□ ل□بار□ی ج□ست□ و ئ□زموونی شان□یی
ک□ زبیگنیڤ ئ□شینیسکی ل□گ□لیدا سازیداو□، ل□ژ□ر ناونیشانی “دیدار
ل□گ□□ گر□ت□ڤسکی” ب□یت قس□ ل□گر□ت□ڤسکی بک□یت، و□ک گر□ت□ڤسکی
ناس، ل□کات□کدا و□ن□ک□ی ت□ بریتی□ ل□و□ن□ی□کی رووک□ش ب□ ئ□و
د□ره□ن□ر□.

ئ□و کورت□ وتار□ زاد□ی ئ□و و□هم□ ترسناک□ی□ ل□رابردوو ئ□م□
□وو ب□رووی ببوین□و□، ل□ئ□ستاشدا ب□ ب□رد□وام شان□کاران□ک گ□نجانی
شان□ی پ□د□خ□□□ت□نن، ب□ی□ قس□کردن ل□ه□ند□ک د□ر□نجام و خ□وش□کان
کرد□ی□کی ئ□خلاقی□، د□نا ل□بن□ر□تدا پ□ویست و چاو□روانی ستایشی
ک□س نین، من سوپاسگوزارم ک□ هاتن□ د□ر□و□م وایکرد ل□ ی□ت□پیاو
و□هم□کان د□ربچم، ئ□ویش زاد□ی ئ□و سا□ان□ بوو ل□ پ□ل□ندا ژیام،
و□ک خو□ندکار ل□ خو□ندنگای دراماتی□رگی، ل□ پا□ ک□رس□
ب□رد□وام□کانی شان□ی زیگم□ند ه□بن□رو ف□ربونی زمانی پ□ل□ندی ئ□و
ئاس□ی□ی ل□ ب□رد□مم کرد□و□ ک□ ل□ناو نائاگایی□و□ ب□ر□و ئاگایی
شان□یی ه□نگاو بن□م.

نیهاد جامی